

Protocol

dalla seduta dil cussegl da vischnaunca,
mesjamna, ils 5 da november 2025: allas 20⁰⁰ – 22²⁰
Liug: Stanza da sedutas Cumiera, Center Fontauna

Presidi: Adrian Flepp

Actuar: Romeo Schmed, Administraziun communal

Presents:

a) Cussegl	Silvia Bucheli-Caduff
Theres Burri Gadola
Silvio Candinas
Felicia Deflorin
Adrian Flepp	Placi Flury
Admir Jasarevic
Christian Loretz
Lucas Lutz
Ignaz Venzin
perstgisas	Otmar Flepp
Remo Huonder
Giusep Lozza	Rafael Maissen
Alfred Spescha
b) Suprastonza
communal	René Epp
Clemens Berther
Wendelin Jacomet	Jris Lombris
Paul Flurin Schmidt
c) Cumissiun da
gestiun	Andrea Fry-Betschart, presidenta
Christoph Kohler	Silvan Manetsch
d) Cader	Roland Cajacob, meinafatschenta
Simon Cathomen, menader menaschi tecnic (naven dallas
21:00 uras)	
e) Hosps	7 persunas	

Plaid d'avertura dil president:

A caschun dalla sera d'informaziun dil venderdis vargau ha la suprastanza communal informau davart ils gronds projects dils proxims 10 onns dalla vischnaunca da Mustér. Plinavon era co ei duess esser pusseivel da finanziair tut las investiziuns giavischadas. Senza ils projects che vegnan finanziaai digl investur Marcus Weber, resta ina summa da pli u meins 28 milliuns francs per la vischnaunca. Las investiziuns ein senz'auter impurtontas e necessarias per il svilup, l'attractivitat sco era il beinstar dalla vischnaunca.

Jeu beneventel fetg igl engaschi e la perseveronza dalla suprastanza communal. Il punct ch'jeu tschentel denton en damonda ei la prioritad dallas investiziuns. Tgei projects ein cu necessaris, tgei investiziuns portan igl effect giavischau - e surtut per tgi. Per risponder a talas damondas, basegna ei d'ina endretga perscrutaziun ed ina planisaziun equilibrada.

Jeu vi buc vegnir pli liungs per che nus hagien avunda peda da tractar il preventiv ed il plan da finanzas dils proxims 10 onns. Jeu giavischel a tuts ina buna tractaziun.

Mortoris:

Dapi la davosa seduta dil cussegl da vischnaunca ha ei dau suandonts mortoris :

- Margrit Manetsch-Schlosser, naschida ils 02-02-1947 e morta ils 24-10-2025
- Anton Carigiet, naschius ils 14-09-1948 e morts ils 03-11-2025 (buca sesentas a Mustér)

Naschientschas:

Dapi la davosa seduta dil cussegl da vischnaunca ha ei dau neginas naschientschas.

Tractandas:

1. Protocol 8-2025/2028
2. Preventiv 2026 e plan da finanzas 2026 - 2035 (messadi 12-2025/2028)
3. Ura da damondas (conform ad art. 44 dil regulativ da fatschentas)

Cussegl da vischnaunca Disentis/Mustér

Adrian Flepp
president

Romeo Schmed
actuar

1. Protocol

Protocol 8-2025/2028 dil cussegl da vischnaunca dils 23 d'october 2025. Enteifer il termin fixau ei vegniu inoltrau treis propostas per midadas. Las midadas proponidas ein indicadas el text cun color blaua. Ei vegn giavischau neginas ulteriuras midadas.

Decisiun:

Il protocol 8 – 2025/2028 dalla seduta dil cussegl da vischnaunca dils 23 d'october 2025 vegn approbaus unanimamein.

Cussegl da vischnaunca Disentis/Mustér

Adrian Flepp
president

Romeo Schmed
actuar

2. Preventiv 2026 e plan da finanzas 2026 – 2035

(messadi 12-2025/2028)

Per la tractaziun da quella fatschenta surdat il president dil cussegl da vischnaunca Adrian Flepp il plaid alla vicepresidenta Theres Burri Gadola che vegn a menar quella tractanda.

Presentaziun

Suprastonza, president communal René Epp:

Il presents han retschert ina vasta documentaziun cun tut ils detagls tier il preventiv 2026 sco era tier il plan da finanzas 2026 - 20235. La presentaziun dalla fatschenta succeda tenor il messadi 12-2025/2028.

Il preventiv 2026 preveda cun cuosts totals da frs. 18'048'500.00 e cun recavs da frs. 18'308'000.00. Ordilunder seresulta in surpli da recavs previu da frs. 259'500.00.

Il preventiv dil quen d'investiziun 2026 preveda cun cuosts da frs. 4'520'000.00 e cun recavs da frs. 1'305'000.00, pia cun investiziuns nettas da frs. 3'215'000.00.

Suenter la presentaziun dalla fatschenta entras il president communal René Epp suonda il rapport dalla cumissiun da gestiun entras la presidenta dalla cumissiun Andrea Fry-Betschart.

Conform ad art. 54 dalla constituziun communal e dil regulativ per la cumissiun da gestiun ha la cumissiun da gestiun controllau il preventiv 2026. La cumissiun ha repassau il preventiv 2026 e tschenta sias damondas alla suprastonza communal a caschun dad ina seduta comunabla.

Per il preventiv 2026 ei la suprastonza communal responsabla, ferton che nossa funcziun ei da controllar il preventiv e da dar giu in pareri per mauns dil cussegl da vischnaunca.

Nossas examinaziuns ein succedidas conform al principi da revisiun. Tenor quel ei l'examinaziun da planisar e dad exequir aschia, che munconzas essenzialas el preventiv san vegnir eruidas cun segirtad sufficiente. Nus havein controllau ils posts e las indicaziuns dil preventiv cun agid d'analisi e retschercas sin basa d'emprova da controlla. Nus essan dil meini, che nossas controllas fuormien ina basa sufficiente per nies pareri.

Sin fundament dallas examinaziuns fatgas savein nus constatar ch'il preventiv corrispunda allas prescripziuns vertentas.

Propostas

Sin fundament dallas controllas propona la cumissiun da gestiun al cussegl da vischnaunca dad:

- 1. approbar il preventiv 2026*
- 2. admetter in cordial engraziament alla suprastonza communal.*

Cumissiun da gestiun

Andrea Fry-Betschart, presidenta

Christoph Kohler

Silvan Manetsch

Disentis/Mustér, november 2025

Dil rapport dalla cumissiun da gestiun vegn priu enconuschientscha senza discussiun.

Suenter il rapport dalla cumissiun da gestiun suonda il rapport dalla cumissiun da finanzas entras la cussegliera Silva Buchli-Caduff.

Ella seduta dils 11 da november 2024 ha il cussegl da vischnaunca fatg la proposta dad installar ina cumissiun da finanzas per accompagnar activamein il process dil preventiv 2026. Ella seduta dils 14 da fevrer 2025 ha il cussegl da vischnaunca elegiu Silvia Buchli-Caduff, Remo Huonder, Admir Jasarevic e Christian Loretz ella cumissiun da finanzas.

Il mars 2025 ei lu cumissiun seconstituida ed ha menau en tut 12 sedutas, 5 sedutas cun la suprastanza communal ed ina seduta cun la cumissiun da gestiun. Per sclarir enqual damonda ha la cumissiun tratg neutier in expert extern ella persuna dad Urs Marti.

La finamira dalla cumissiun ei stada primarmein da capir igl entir sistem dil quen communal e da saver valetar correct las cefras da clav.

La cumissiun da finanzas ha vuliu promover la trasparenza, la confidanza sco era la collaboraziun denter tut ils gremis politics dalla vischnaunca. La discussiun sco era la collaboraziun ei stada fetg buna e la cumissiun sa attestar ch'il preventiv 2026 ei vegnius luvraus ora fetg bein e che quel corrispunda allas prescripziuns vertentas.

Tier il plan da finanzas 2026 - 2035 pren la cumissiun da finanzas buca posiziun.

Proposta

Sin fundament dalla lavur dalla cumissiun da finanzas propona quella al cussegl da vischnaunca dad:

1. approbar il preventiv 2026

Cumissiun da finanzas

- Silvia Buchli-Caduff
- Remo Huonder
- Admir Jasarevic
- Christian Loretz

Suenter il rapport dalla cumissiun da finanzas vegn passau directamein tier la deliberaziun dalla fatschenta en detagl cun quei ch'il cussegl da vischnaunca ei obligaus dad entrar ella fatschenta e da tractar quella.

Quen da gudogn e sperdita:

Cussegl da vischnaunca: Daco ein las prestaziuns socialas (contos 3050.00) buca vegnidas alzadas en proporziun digl alzament dallas pagas.

Suprastanza communal: Las prestaziuns socialas ein vegnidas calculadas per il preventiv 2026 sin fundament dallas pagas previdas per igl onn 2026. Ils davos onns eran las contribuziuns socialas buca vegnidas calculadas aschi exact per ils preventivs.

Cussegl da vischnaunca: Cuosts da communicaziun. Conta lavur stat davos tut la communicaziun che la vischnaunca porscha el mument. La vischnaunca ei activa sin pliras platfaormas da communicaziun. Sto ina vischnaunca investir ton per la communicaziun? Tonscha il "Detg denter nus" che cumpara mintga quartal, buca sco mied d'informaziun? Co va ei vinavon cul rapport annual?

Suprastonza communal: Actualmein impunda la vischnaunca ina piazza da 20% per tut la lavur da communicaziun. La suprastonza communal ha gia fatg pliras gadas ponderaziuns co ins savess optimar il rapport annual. Il rapport annual vala denton aunc adina sco mied da lavur e sco mied dad archivar. Il rapport vegn apprezziaus zun fetg dalla generaziun 60+. La suprastonza communal vegn aunc inagada a menar ina discussiun en tgei fuorma ch'ins vul cuntinuar cun il rapport annual. La plattafuorma da Crossiety vala cunzun era sco calender d'occurenzas per las differentas activitads en vischnaunca. La generaziun giuvna s'informescha ozildi cunzun sur las medias socialas. Cunquei che nus lein contonscher tut las generaziuns enteifer la vischnaunca stuein nus esser activs sin pliras plattafuormas da communicaziun.

Cussegl da vischnaunca: Contribuziuns cantunalas (conto 2120.4631.00): Daco ei previu per igl onn 2026 aschi in grond alzament tier quei conto.

Suprastonza communal: La nova lescha da scola ch'ei ida en vigur cun il niev onn da scola ha caschunau in grond alzament dallas pagas dil scolaresser. Per segidar cun las vischnauncas da finanzia quei alzament da pagas ha il cantun decidu dad alzar las contribuziuns cantunalas per scolar. Quei ei denton in'excepciun per igl onn 2026 e vegn buca a cuntinuar en quella fuorma.

Cussegl da vischnaunca: Cussegliaziuns externas, coaching (conto 2192.3130.01): Quella posiziun figurava entochen ussa buca el quen communal. Ei quei ina nova purschida?

Suprastonza communal: Gie, quei ei ina nova purschida da cussegliaziun e sustegn per ils affons e geniturs che la scola porscha naven dil niev onn da scola.

Cussegl da vischnaunca: Contribuziuns da scolars d'ordeifer (conto 2192.4612.00): Co vesa ei ora cun las contractivas cun la vischnaunca da Medel/Lucmagn pertuccont il scolaresser. Tschenta la vischnaunca da Mustér era a quen tut las uras da lavur ch'ella sto impunder per menar quellas contractivas.

Suprastonza communal: Las contractivas cun la vischnaunca da Medel/Lucmagn ein aunc buca terminadas. Aschia ei la summa che la vischnaunca da Medel/Lucmagn vegn a pagar egl avegnir per il scolaresser actualmein aunc buca enconuschentas.

Cussegl da vischnaunca: Center Fontauna (conto 3411): Daco ei il quen dil Center Fontauna tschentaus si auter ch'il quen dalla vischnaunca. Ha quei in special motiv?
Tgei effect ha la Golden Card sil quen dil Center Fontauna?

Suprastonza communal: Il preventiv dil Center Fontauna ei in preventiv global senza detagls. Entochen il di dad oz ei quel adina vegnius pinaus tier en quella fuorma ed ha aunc mai caschunau per discussiun. Ei dat denton la pusseivladad da prender investa dils detagls dil preventiv dil Center Fontauna sche quei vegn giavischau.

Ei dat ina convegnientscha cun il Center Fontauna pertuccont la Golden Card. Il Center Fontauna survegn ina summa pauschala da frs. 100'000.-- per las purschidas ch'el metta a disposiziun per la Golden Card. Quella summa pauschala munta denton buca exnum dapli entradas per il Center Fontauna. Perencunter ha ei dapli glieud che viseta il Center Fontauna e consumescha era dapli ell'ustria dil Center Fontauna.

Cussegl da vischnaunca: Taxas da diever (conto 7201.4240.00): Egl avegnir sei previu dad alzar las taxas per rodond frs. 200'000.--. San ins gia informar en tgei fuorma che quei vegn a succeder?

Suprastonza communal: Igl ei previu dad alzar las taxas, igl ei denton aunc buca decidu en tgei fuorma che quei vegn a succeder. El decuors digl onn 2026 vegn luvrau ora il concept per igl alzament dallas taxas.

Cussegl da vischnaunca: Cuosts da cumpostar (conto 7301.3130.06): Igl ei donn ch'ins sto dismetter quei curdem e sa buca duvrar quel cheu tier nus ella regiun. Cunquei ch'il curdem che nus stuein dismetter vegn era pagaus per tonna fagess ei senn da far in tetg per schurmegiar il pastg encunter plievgia.

Suprastonza communal: Ei ha inagada dau ina idea da nezegiar quei curdem cheu ella regiun. Las prescripziuns che ston vegnir tenidas en per luvrar si il curdem, ein denton aschi grondas ch'igl ei buca pusseivel da menar quei rentabel.

Cussegl da vischnaunca: Contribuziun Regiun Surselva (conto 7301.4612.00): Dat ei forza la pusseivladad da recaltgar dapli contribuziuns tier la Regiun Surselva per la dismessa da rumians.

Suprastonza communal: La summa che stat a disposiziun dalla Regiun Surselva vegn repartida denter las vischnauncas. La radunonza dils presidents comunals decida en tgei fuorma che quei succeda mintgamai. La Regiun Surselva ei vid analisar la situaziun pertuccont ils rumians e spera ch'ins vegn a saver optimar quella. Il president communal s'engascha tier la Regiun Surselva per saver migliurar quella situaziun.

Cussegl da vischnaunca: Manteniment fossas (conto 77103140.01): Ozildi vegn fatg pli e pli bia diever dalla fossa comunabla. Ha ei aunc avunda plaz per setrar ella fossa comunabla.

Suprastonza communal: Ozildi vegnan ca. la mesadad dils defuncts satrai ella fossa comunabla. Cunquei ch'ei vegn satrau sulettamein la tschendra ella fossa comunabla ha ei aunc avunda plaz. Ils davos onns ein ina massa fossas vegnidas sclamadas aschia ch'ins ei vida far ponderaziuns co ins sa formar daniev il santeri egl avegnir.

Quen d'investiziuns:

Cussegl da vischnaunca: Sanaziun areal da scola (conto 2170.5040.08): Il cussegl da vischnaunca beneventa ch'ins ha previu dad ir ton pli spert vid la planisaziun dalla sanaziun dalla scola.

Suprastonza communal: Canalisaziun Via Cons resp. Via Funs-Dado (contos 7201.5032.14 e 7201.5032.15): La suprastonza communal informescha che la summa da frs. 150'000.-- s'auda sut il conto canalisaziun Via Cons e buca sut il conto canalisaziun Via Funs-Dado.

Cussegl da vischnaunca: Via Cons (6150.5010.20): Daco han ins buca previu sut quei conto la summa da cuosts dallas lavurs che vegnan effectivamein exequidas el decuors digl onn 2026.

Suprastonza communal: La damonda ei sche nus stuein gia pagar el decuors digl onn 2026 tut ils quens ni sch'ina part ei da pagar pér el decuors digl onn 2027. Las lavurs vid la Via Cons vegnan ad entscheiver ils 7 d'avrel 2026. Las lavurs el contuorn dalla scola/baselgia vegnan fatgas durant las vacanzas da stad dalla scola.

Proposta da cusseglier Christian Loretz: Alzar ils contos dalla Via Cons (6150.5010.20 e 7201.5032.14) sin 70% dils credits ch'ei vegnir concedi per quei project.

Il cussegl da vischnaunca sustegn cun 9 encunter 1 vusch quella proposta.

Cussegl da vischnaunca: Sutpassadi staziun MGB Segnas (conto 6150.5030.09): Daco han ins previu el preventiv 2026 negina summa per quei project.

Suprastonza communal: La MGB surpren 50% dils cuosts per il niev sutpassadi a Segnas. Quella summa ei denton ligiada vid la decisiun per il niev il binari che la MGB vul construir a Marias/Sut Segnas. Entochen che gliez ei buca decidiu stat il project per il sutpassadi eri.

Cussegl da vischnaunca: Senda Salaplauna (conto 8400.5010.06): Sei previu a Salaplauna ina nova senda.

Suprastonza communal: Per part duess ei dar ina nova senda da viagià a Salaplauna. Per part era ina migliur vid il tschancun ch'ei gia existents.

Survesta controlla da credits:

Neginas damondas

Survesta situaziun finanziaria:

Cussegl da vischnaunca: L'atgna finanziaziun (cash-flow) duess curdar ora pli datier da 2.5 milliuns francs.

Plan da finanzas (quen da gudogn e sperdita):

Cussegl da vischnaunca: Nus havein survegniu ina tabella cun si ina massa cefras. Igl ei denton strusch pusseivel dad haver ina survesta da tut quellas cefras. Fuss ei forza pusseivel dad explicar il plan da finanzas.

Suprastonza communal: Il niev plan da finanzas ei ussa baghegiaus si cun las numeraziuns tenor il quen dalla vischnaunca. Igl onn da basa ei la media dils quens dils davos 5 onns (2020 – 2024). Il niev plan da finanzas ei vegnius creaus dil cantun Grischun ed ei ussa pli transparents ch'avon.

Cussegl da vischnaunca: Ils 28 da settember 2025 ha il suveran Svizzer decidu dad abolir la taglia sin la valeta dall'atgna locaziun (Eigenmietwert). Igl ei previu che la nova lescha va en vigur cun igl 1. da schaner 2028. Han ins gia fatg calculaziuns tgei effect che quella decisiun ha sin las entradas da taglia da nossa vischnaunca. Eis ei pusseivel da menar en la nova taglia sin object per nossa vischnaunca per saver cumpensar quellas sperditas.

Suprastonza communal: Per il plan da finanzas havein nus calculau sulettamein cun las cefras ch'ei actualmein a nus enconuschentas. Tgei influenza che quella nova situaziun ha sin las entradas da taglia ei actualmein buca pusseivel da schazegiar giu. La finamira ei denton da cumpensar quella sperdita cun la nova taglia sin objects ch'els cantuns e las vischnauncas han la pusseivladad da menar en. La nova taglia sa denton vegnir incassada sulettamein sin las secundas habitaziuns. Tier las habitaziuns primaras vegnan quellas entradas da taglia a curdar naven.

Plan da finanzas (investiziuns):

Neginas damondas

Proposta da cusseglier Christian Loretz: Instradar ina cumissiun da finanzas tenor art. 24 dil regulativ da fatschentas ord il miez dil cussegl da vischnaunca per l'actuala legislatura. Da s'occupar cun las finanzas dalla vischnaunca en vesta dils preventivs e quens e purtar investa detagliada, confidanza ed in'analisa objectiva per parlamentararis en vesta dallas investiziuns da gronda muntada els proxims onns. La cumissiun da finanzas duei collaborar stretgamein cun la suprastonza communal.

Il cussegl da vischnaunca sustegn cun 9 encunter 1 vusch quella proposta.

Decisiuns:

Sin fundament da sura ponderaziuns approbescha il cussegl da vischnaunca unanimamein;

- 1. il preventiv 2026 cun suttametter quel al referendum facultativ conform ad art. 36 lit. b dalla constituziun communal;*
- 2. da fixar per 2026 il pei da taglia sin las entradas e la facultad sin 99% dalla taglia cantunala semplia ed il pei da taglia sin schischom ad 1.7‰ (sco tochen dacheu).*
- 3. da prender enconuschientscha dil plan da finanzas 2026 - 2035.*
- 4. dad instradar ina cumissiun da finanzas tenor art. 24 dil regulativ da fatschentas or il miez dil cussegl da vischnaunca per l'actuala legislatura. Da s'occupar cun las finanzas dalla vischnaunca en vesta dils preventivs e quens e purtar investa detagliada, confidanza ed in'analisa objectiva per parlamentaris en vesta dallas investiziuns da gronda muntada els proxims onns. La cumissiun da finanzas duei collaborar stretgamein cun la suprastanza communal.*

L'elecziun dils representants ord il cussegl duei succeder alla proxima seduta dil cussegl da vischnaunca dils 5 da december 2025.

Cussegl da vischnaunca Disentis/Mustér

Adrian Flepp
president

Romeo Schmed
actuar

3. Ura da damondas

Per la seduta dad oz ei vegniu inoltrau duas damondas da cusseglier Placi Flury, che han denton aunc buca saviu vegnir luvradas si dalla suprastonza. Las damondas vegnan rispundidas a caschun dalla proxima seduta dil cussegl da vischnaunca dils 5 da december 2025.

Communicaziuns

La suprastonza communal ha neginas communicaziuns.

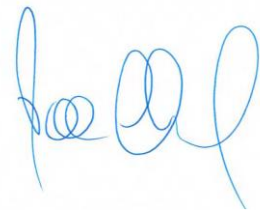
La proxima seduta dil cussegl da vischnaunca ha liug venderdis, ils 5 da december 2025 el Center Fontauna. La seduta vegn ad haver liug gia dallas 18:00 uras cun quei ch'il cussegl da vischnaunca vegn a serender suenter la seduta alla tscheina finala usitada.

Cussegl da vischnaunca Disentis/Mustér
Il president:

Adrian Flepp

Igl actuar:

Romeo Schmed

Disentis/Mustér, ils 6 da november 2025